

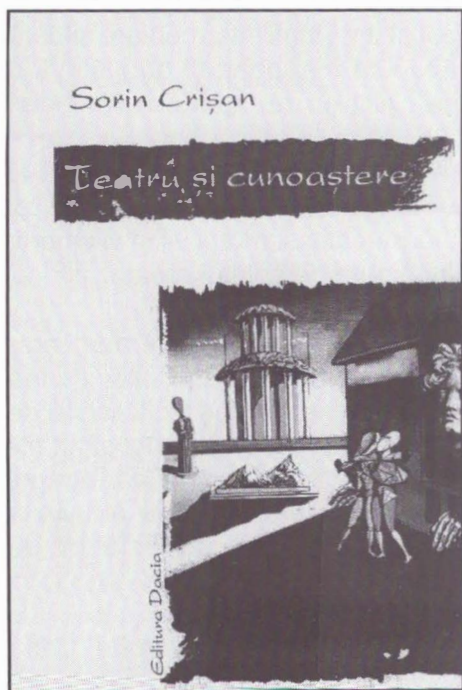
Cunoașterea teatrului

După două consistente cărți consacrate cercetării dramaturgiei lui D.R. Popescu (*Cercul lumii la D.R. Popescu* și *Jocul nebunilor*, apărute în anul 2002, respectiv în 2003) și după alte două cărți ce probau înclinația spre teorie (*Teatru, viață, vis* și *Teatrul de la rit la psihodramă*), Sorin Crișan se arată a fi devenit fidel acestei de-a doua preocupări a sa, odată cu volumul **Teatru și cunoaștere** apărut în anul 2008 la Editura Dacia din Cluj. În pofida faptului că centrul de interes al cărții e dat de încercarea de explicare a unei serii de concepte, noțiuni, teorii fără de care nu poate fi imaginată teatrologia modernă, ori de a surprinde esențialul referitor la o seamă de personalități – slujitori devotați ai Thaliei – care au inovat experiența teatrală, dublându-și opera practică cu una teoretică, extrem de semnificativă și de fructuoasă, cerându-i, astfel, la modul imperativ, teatrologiei să se reformeze, această din urmă carte a cercetătorului format la Cluj și care își desfășoară activitatea la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu Mureș, mi se pare a fi cea mai limpede, cea mai accesibilă lucrare purtând semnătura Sorin Crișan.

Nu e vorba (doar) de faptul că, odată cu vârsta, dispar teribilismele, propensiunea spre abscons și formulări savante, micile cochetării ale oricărui teoretician aflat la primii pași în carieră. Cred, mai degrabă, că limpezirea discursului critic al lui Sorin Crișan se datorează corectei evaluări a publicului-țintă al cărții. Deși nu o recunoaște direct, Sorin Crișan a conceput o lucrare care îi are preponderent în vedere pe studenții școlii (școlilor) de teatru. Cei care, parcă prea adesea, vorbesc cu exaltare despre farmecul și inefabilul teatrului și nu sunt deloc departe de adevăr când spun asta, dar care trec prea ușor peste detaliul că ezotericul și inefabilul au

preocupat minți luminate ce au izbutit să pătrundă ceea ce se află în spatele acestor vorbe, dându-le astfel un plus de greutate, dovedind prin har și cunoaștere cum poate teatrul, la rândul lui, să se transforme în fertilă aventură gnoseologică.

Or, pentru a îngădui cunoașterea, teatrul trebuie să se situeze într-o relație de comunicare cu cei cărora li se adresează și în absența cărora nu ar putea exista în chip real. Nimic mai natural decât ca această carte să se deschidă cu un consistent capitol intitulat „Teatru și comunicare”. Desigur, se poate oricând spune că despre valențele comunicative ale teatrului s-au scris deja mii și mii de pagini. Că multe au fost condeiele care s-au solidarizat întru demonstrarea netemeinicii susținerii lui Georges Mounin, și anume că schimbul scenă-sală s-ar face pe modelul situației și nu după cel al comunicării. Atâta doar că, în pofida fascinației pe care a

exercitat-o subiectul, opiniile specialiștilor, convergente în esență, au pus în circulație și o suită de considerații complementare care, la rândul lor, au generat, divergente ori, mai curând, false dispute. Meritul lui Sorin Crișan e de a fi citit mai tot ceea ce s-a scris despre tema în discuție (și observația e valabilă și despre celelalte capitole ale cărții, capitole ce abordează și alte teme controversate asupra cărora s-a glosat enorm), de a fi făcut fișe serioase, de a fi procedat la reflecție și de a încerca acum să bună ordine în concepțe.

Nu îmi aduc aminte dacă, nu cumva, scriind tot despre o carte a lui Sorin Crișan, nu am mai spus că ei și autorului ei li s-ar potrivi perfect celebra exclamație a lui Mallarmé din poemul *Brise marine*: „*La chair est triste, hélas, et j'ai lu tous les livres!*”. Dacă repet acum afirmația, nu fac decât să întăresc o observație care are deplină acoperire în scrierile cercetătorului. Cu precizarea că Sorin Crișan nu are niciun motiv de tristețe, ba dimpotrivă, căci scrierile sale au însemnele lucrului bine făcut, chiar dacă lucrul în cauză e câteodată puțin prea livresc. Semnatarul cărții a citit, așadar, totul, aproape totul, și acum ne împărtășește nouă și celor mai tineri decât noi lecturile sale și judecățile prilejuite de acestea.

Așa se face că în capitolele următoare ale cărții *Teatru și cunoaștere* autorul aduce explicații suplimentare, absolut utile, despre teatralitate și efect teatral, despre metafora teatrală și despre acțiune, spațiu și timp ori despre joc teatral, revaluează rolul și funcțiile corpului ca temelie a ființei, pornind de la un text de Diderot, iar în secvența numită „Exhibarea memoriei” întocmește rezumate utile care surprind esențialul despre traviul teatral al unor deschizători de școală precum Tadeusz Kantor, Peter Brook, Paul Delvaux, Ingmar Bergman, continuând astfel, într-un anume chip, demersul început în capitolul „Teatrul sau despre «înscenarea» suferinței” din volumul *Teatrul de la rit la psihodramă*. Nu încap în doială că, și în aceste secvențe ale cărții, autorului îi e dat să meargă pe nisipuri mișcătoare, înșelătoare. S-a scris enorm, dar divergent despre teatralitate, bunăoară, și fiecare nou înscris la cuvânt a ajuns să folosească respectivul termen cam în funcție de propria-i percepție, de interes ori de voință. Rezultatul imediat e că sensul conceptului e tot mai imprecis, realitatea pe care e chemat să o desemneze atât de diversă, încât unii îi aduc ode, iar alții îl blestemă. Efectul teatral pe care eu însumi l-am numit într-o carte de-a mea *efect de spectacol*, și îmi mențin opțiunea pentru această sintagmă, pe bună dreptate considerat ca esențial în ceea ce privește pragmatica teatrului, ajunge și el să își dilueze semnificația. Nu e în rostul demersului lui Sorin Crișan să tranșeze problemele. El doar lămurește accepțiunile diverse ale unui termen sau altul oferindu-ne deci șansa de a decoda mai departe sensul acestuia, într-un context sau altul, în funcție de un plural cunoscut.

Limpezimea despre care vorbeam la începutul acestei recenzii face lectura cărții nu comodă, ci prietenoasă. Iar o asemenea calitate are toate șansele să se deconteze la un moment dat în chip benefic în profesionalizarea discursului despre teatru, obiectiv pe care sunt sigur că l-a urmărit Sorin Crișan când a început scrierea volumului.